

FUBFör barn, unga och vuxna
med utvecklingsstörningRiksförbundet för barn, unga
och vuxna med utvecklingsstörning, FUB

Handläggare: Zarah Melander

REMISSVAR
2018-06-27**Utbildningsdepartementet****Remiss – Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektors professionella utveckling, SOU 2018:17**

Riksförbundet FUB är en intresseorganisation som arbetar för att barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning ska kunna leva ett gott liv. Vi är cirka 26 500 medlemmar i lokalföreningar runt om i landet. Personer med utvecklingsstörning och deras anhöriga är medlemmar i FUB liksom många andra som delar vår grundsyn.

.....

Övergripande kommentar:

Riksförbundet FUB välkomnar ett flertal av de förslag som framkommer i betänkandet. Vi delar bilden av att det behövs ett tydligare system för professionsutveckling i svensk skola, både för att höja kompetensen bland lärare men även för att stärka likvärdigheten. Det är positivt att utredningen betonar en starkare anknytning mellan forskning och skolans verksamhet och vidare att det är central för en gynnsam och utvecklad skolverksamhet. Vi ser även positivt på förslag om ett sammanhållet professionsprogram – det är nödvändigt för en likvärdig utbildning av hög kvalitet. Vår ståndpunkt är dock emellertid att fler yrkesgrupper inom skolväsendet ska omfattas av programmet. Vi ser också att det behöver tillföras ytterligare specialpedagogisk kompetens bland lärare och pedagoger inom skolväsendet och vidare att detta behöver uppmärksammas mer i förslagen.

Gällande den karriärstege som föreslås kan vi i FUB inte utröna om denna modell är rätt väg att gå, utan anser att det är lärarprofessionen tillsammans med andra experter, så som skolmyndigheter och forskningen, som behöver svara på om förslaget är bra eller inte. Vi vill dock betona att FUB anser att det är viktigt med möjlighet till utveckling och karriär inom lärarprofessionen, precis som inom andra yrkesområden.

Skolkommisionens förslag presenteras, av förklarliga skäl, återkommande i detta slutbetänkande och flera av förslagen går in i varandra. Mycket av det som föreslås är bra, men genomgående saknas ett funktionsrättsperspektiv, vilket FUB även lyfte i vårt remissvar *Samling för skolan*.¹ FUB vill dock framhålla att det behövs ett tydligare funktionsrättsperspektiv och vidare att det är en

¹ http://www.fub.se/sites/www.fub.se/files/bilagor/fub_2017_-_remissyttrande_sou_201735_samling_for_skolan.pdf

utgångspunkt som vi saknar i betänkandet. Barn och elever med funktionsnedsättning eller elever i behov av extra anpassningar, särskilt stöd och tillgängliga lärmiljöer får idag inte samma möjlighet som andra barn och elever att genomföra sin skolgång. Det hänger delvis ihop med bristande och otillräckliga kunskaper hos lärare, skolledare och beslutsfattare, men även bristande resurser. Vi anser därför att det är olyckligt att detta perspektiv inte alls omnämns i förslagen.

I det följande utvecklar vi våra synpunkter på delar av förslaget.

Kapitel 3

Gällande ett sammanhängande professionsprogram är det bra med systematik och att den samlade kompetensen inom skolan ska bli högre, samt att den kan användas mer strategisk. Syftet med professionsprogrammet, som beskrivs i kapitel 3, är att ytterst främja elevers lärande genom att stärka professionell kunskap och kompetens samt genom att stödja varje enskild lärare och rektors karriärlånga utveckling. Här framgår att en stor del av programmet ska vara valbar och att lärare själva ska kunna söka efter den kompetens de anser sig behöva. Det är positivt med valbarhet, men FUB vill trots det betona hur viktigt det är att vissa delar är obligatoriska – som t.ex. specialpedagogik. Om det ska vara möjligt att uppnå det syfte som beskrivs i betänkandet är det nödvändigt att vissa delar är obligatoriska.

Vidare anser FUB att det är positivt att utredningen är tydliga gällande att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vi tycker även att det är bra att utredningen uppmärksammar att det inte finns några egentliga krav på rektorns tidigare utbildning. Detta menar vi är anmärkningsvärt.

Kapitel 4

I det sammanhängande professionsprogram som beskrivs i kapitlet anser FUB att det behöver tillföras kunskaper om olika funktionsnedsättningar och om funktionsnedsättningen inverkar på lärsituationen. Det är en kunskap som är nödvändigt för alla yrkeskategorier som finns inom skolan. Då området rör många elever är det viktigt att det lyfts specifikt. Det är olyckligt att dessa elevgrupper inte diskuteras av utredningen.

FUB:s ståndpunkt är att om lärare och pedagoger ska kunna arbeta med extra anpassningar och särskilt stöd för att kunna möta alla elever i kunskapsutvecklingen, behöver det tillföras mer specialpedagogisk kompetens och en högre generell kompetens om funktionsnedsättningar och eventuella hinder i lärandesituationen. Trots att bristen på specialpedagogisk kompetens är stor och det behövs mer specialpedagogisk kompetens inom alla skolformer nämns inte behovet av specialpedagogisk kompetens alls i förslaget, vilket är anmärkningsvärt. Det ”Specialpedagogiska lyft” som erbjuds av Skolverkets idag är inte på långa vägar tillräckligt. FUB anser att specialpedagogik behöver ingå i professionsprogrammet och bör dessutom vara obligatorisk för alla som deltar i programmet. Vidare är detta något som behöver förtydligas i förslagen.

Kapitel 5

FUB ser positivt på ett nationellt sammanhållet professionsprogram. Precis som utredningen betonar menar vi att det är angeläget att ansvaret för professionsprogrammet ska delas mellan huvudman,

profession och stat. FUB anser att det är viktigt med ett tydligt statligt ansvar för att säkerställa likvärdigheten. Vi anser dock att även andra yrkeskategorier som är verksamma inom skolväsendet bör ingå i programmet. All personal som är verksam inom skolväsendet behöver få tillgång till kontinuerlig kompetensutveckling och därigenom få möjlighet att höja sin kompetens. Vi i FUB ser således att det finns ett behov av att fler personalgrupper omfattas av ett sådant här program. FUB:s ståndpunkt är att så länge det finns personal som är verksam inom skolan utan en lärarexamen är det av största vikt att även inkludera dem i nationella kompetenshöjande och utvecklande satsningar. FUB menar att de argument som utredningen presenterar gällande att huvudmannen har ansvar för att övrig personal ska få kompetensutveckling inte är hållbara. Vi vet att detta inte fungerar på många håll runt om i landet och det får konsekvenser för eleverna. Inte minst gäller det vår målgrupp, d.v.s. elever som vanligtvis har sin skolgång inom grund- och gymnasiesärskolan, och som i många fall spenderar en stor del av sin skoltid tillsammans med elevassistenter och andra ofta lågutbildade yrkesgrupper. Vår ståndpunkt är därmed att det professionsprogram som föreslås inte enbart ska vara till för lärare och skolledare, utan även kunna inkludera andra yrkeskategorier inom skolväsendet. För att höja kvalitén på *hela* skolan och för att garantera att eleverna får tillgång till en god skolgång är det helt enkelt nödvändigt. Vidare är det positivt att utredningen föreslår att huvudmannens ansvar för kompetensutveckling ska förtydligas. FUB anser dock att ett förtydligande inte räcker, utan det behöver även tillföras öronmärkta pengar för just utbildning och kompetensutveckling för personal inom skolväsendet.

FUB ser positivt på att utredningen betonar vikten av att nyexaminerade lärare behöver få en god introduktion till yrket och att detta ska stärkas upp och regleras. Det är bra med en nationellt utformad introduktion, med vissa nationella krav och tydliga krav på handledning samt handledarens kompetens att handleda. Det är även bra med en tydlig planering för introduktionen. Ovannämnda aspekter är nödvändigt för likvärdighet och för en hög kvalitet. FUB tillstryker därmed förslaget.

Som tidigare nämnts tar FUB inte ställning till den karriärstege som föreslås i betänkandet. Vi är dock tveksam till förslaget om att kunna få sin kompetens nationellt prövad och erkänd, eftersom vi inte riktigt ser hur detta ska kunna genomföras i praktiken. Vem bedömer kriterierna, hur ska det utformas och vad är syftet? Samtidigt anser vi i FUB att det är en god idé med möjlighet till utveckling och karriärvägar inom skolväsendet, precis som för andra yrkeskategorier.

Kapitel 6

I kapitlet beskrivs arbetet med de ”lyft” som ges i Skolverkets regi och vilka lärarkategorier och skolformer som omfattas. FUB anser att det är beklämmande att grund- och gymnasiesärskolornas personal ofta lämnas utanför denna typ av satsning och att detta inte heller uppmärksammas av utredningen. Ett sådant exempel är det Specialpedagogiklyftet. På Skolverkets hemsida står följande beskrivning ”Kompetensutveckling för alla lärare i *grundskolan...*”² I vissa fall är lärargruppen välkommen i alla fall, men då det inte uttrycks specifik medför det att många avstår. Det är särskilt olyckligt med hänsyn till den att lärarbehörigheten är som lägst inom just grund- och gymnasiesärskolan.

Här vill FUB passa på att lyfta att vi ser att det finns ett behov av en satsning på kommunikation inom skolväsendet, ett ”kommunikationslyft”, liksom de andra lyften som ges av Skolverket.

² <https://www.skolverket.se/skolutveckling/kompetensutveckling/specialpedagogik-for-larande---kompetensutveckling-for-alla-grundskollarare>

Alternativt att detta uppmärksammas mer inom ramen för något av de befintliga lyften. Ett kommunikationslyft skulle syfta till att höja kompetensen om alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) inom skolväsendet, eftersom vi ser att det brister på många förskolor och skolor runt om i landet. Att kommunicera är en mänsklig rättighet. Rätten till kommunikation återkommer exempelvis i ett flertal av artiklarna i Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Tillgång till en fungerande kommunikation är dessutom en förutsättning för lärande. En satsning för att höja kompetensen bland lärare och pedagoger skulle kunna säkerställa detta.

FUB ser positivt på utredningens förslag om en struktur för en systematisk kompetensutveckling, samt att huvudmannens ansvar för kompetensutveckling preciseras. Det är nödvändigt för att uppnå en likvärdig skola. Vi vill dock återigen betona att den systematiska kompetensutvecklingen behöver omfatta flera grupper än legitimerade lärare, förskolelärare och rektorer, vilket vi lyfte under det tidigare avsnittet.

Kapitel 7

Som vi tidigare lyft kommer FUB inte uttala sig om hur modellen för karriärstege ska utformas. Men det är viktigt att en reform av detta slag får legitimitet. Förestelärrarreformen har haft en bristande legitimitet, vilket är värt att beakta vid införandet av en ny reform. Det är även olyckligt att det haft en negativ inverkan på lönespridning och försämrats sammanhållningen bland lärare. Precis som utredningen konstaterar är det viktigt att satsningar som syftar till att stärka läraryrket inte bidrar till att lärarkollektivet slås isär. Det är positivt att utredningen föreslår ett sammanhållet system, men FUB kan inte bedöma om det system som föreslås är det mest optimala. Att beakta är även att Skolmyndighetsutredningen, som presenterar sitt slutbetänkande juni 2018, föreslår ett annat system för professionsutveckling och därmed inte ställer sig bakom denna utrednings förslag.

Kapitel 8

Inga synpunkter.

Kapitel 9

Det är bra och viktigt att lärares och rektorers arbetssituation uppmärksammas i betänkandet. Överdokumentationen i skolväsendet bör minska så att lärare får mer tid för undervisningen. Samtidigt vill vi i FUB betona att dokumentation är viktigt för att säkerställa en likvärdig utbildning och undervisning som av hög kvalitet. Inte minst gäller detta dokumentation kring extra anpassning, särskilt stöd, samt kunskapsutveckling och progression inom grund- och gymnasiesärskolan. FUB delar uppfattningen om att det behövs utvecklade arbetsmetoder och strategier för att komma till bukt den ökade administrationen. Det är dock nödvändigt att dokumentationen fungerar, framför allt när det gäller barn och elever i behov av särskilt stöd eller extra anpassningar. Vi vill särskilt lyfta fram vikten av en fungerande dokumentation inom grund- och gymnasiesärskolan, eftersom statistik inte förs över elevernas kunskapsutveckling där på samma sätt som inom grund- och gymnasieskolan. Det är viktigt för såväl kvalitetssäkring som utveckling av verksamheten, och elevens kunskapsutveckling.

Vidare delar FUB utredningens uppfattning om att det är viktigt med en välfungerande klagomålsfunktion och gärna att den i första steg har en tydligare koppling till verksamheten så att Skolinspektionen kan ägna sig åt sitt huvudsakliga uppdrag. Det handlar även om att vissa mindre ärenden ska kunna hanteras och åtgärdas snabbt och enkelt, samt att anmälaren ska kunna få svar på sitt ärende snabbt. FUB delar helt uppfattningen om att klagomålshandlingen är en viktig förutsättning för att uppmärksamma och förebygga brister i skolväsendet.

Kapitel 10

Under avsnittet behandlas flera viktiga aspekter, men vi saknar återigen ett funktionsrättsperspektiv i förslagen. När utredningen talar om skolor med svåra utmaningar åsyftas skolor i så kallat "socioekonomiskt utsatta områden". Socioekonomiska perspektiv är givetvis centralt för elevers förutsättningar och möjligheter inom skolväsendet och det är viktigt att frågan uppmärksammas. Specialpedagogiska Skolmyndighetens senaste översikt *Villkor för utbildning* (2017) visar exempelvis att det finns ett tydligt samband mellan vilken typ av stöd elever får beroende på elevens föräldrars utbildningsnivå.³ Det är anmärkningsvärt men visar på vikten att se denna typ av fråga ur ett intersektionellt perspektiv, d.v.s. hur olika strukturer samverkar, och vidare vad det får för konsekvenser för såväl elev som anhörig. En slutsats är att elever med funktionsnedsättningar i skolor med stora utmaningar troligtvis är de som behöver mest stöd och resurser. Detta menar vi behöver benämnas eftersom det är en stor grupp elever som annars blir osynliga i förslagen.

Vidare anser FUB att det är minst lika viktigt med satsningar för att erfarna lärare och rektorer ska söka sig till skolor som har andra utmaningar än de som beskrivs i betänkandet. Det kan exempelvis röra sig om grund- och gymnasiesärskolor, men även andra förskolor och skolor där det finns barn och elever i behov av särskilt stöd. Detsamma gäller de öronmärkta statsbidrag som tas upp i förslagen. Vi tycker det är positivt med dessa riktade bidrag, men anser att pengar även behöver öronmärkas för satsningar på elever med olika funktionsnedsättningar och för elever som är i behov av särskilt stöd under sin skolgång. Det är viktigt eftersom det är en elevgrupp som ofta inte ges samma möjligheter under sin skolgång. Även dessa elever behöver få tillgång till en likvärdig utbildning av hög kvalitet.

Gällande utredningens förslag om att uppmana regeringen om att i framtiden överväga att inkludera förskolan i karriärstegssatsningen tycker vi är bekymmersamt. Om detta ska införas är FUB:s ståndpunkt att förskolan ska inkluderas från start.

Kapitel 11

Läraryrket är ett faktum och FUB ser därför positivt på satsningar för att öka antalet behöriga lärare. Det behövs flera incitamentsystem för att öka behöriga lärare och locka fler till yrket. Här vill vi i FUB lyfta fram att det finns behov av att omfatta fler kategorier inom lärarprofessionen. Specialpedagoger och speciallärare är idag en bristvara, framför allt med specialisering mot utvecklingsstörning. En översyn från Lärarförbundet visar exempelvis att det i snitt går 342 elever per behörig specialpedagog/lärare och i vissa kommuner så mycket som 1000 elever per behörig specialpedagog/lärare.⁴ Något som bekräftas av Skolverkets statistik.⁵ Det är av yttersta vikt och

³ Villkor för utbildning (2018). <https://webbutiken.spsm.se/villkor-for-utbildning/>

⁴ Lärarförbundet (2017): <http://lararnastidning.se/upp-till-1500-elever-per-utbildad-specialpedagog/>; <http://specialpedagogik.se/karta-sa-ser-bristen-ut/>

⁵ <https://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/gymnasiesarskola>
<https://www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik-i-tabeller/grundsarskola>

prioritet med insatser för att stärka befintliga speciallärare och specialpedagoger och med riktade insatser för att säkra tillgången på fler behöriga lärare och pedagoger inom dessa områden. Här ser vi även att det finns en brist på lärare med specialpedagogisk kompetens och en åldersadekvat utbildning. Flera av FUB:s medlemmar vittnar om att de möter lärare och pedagoger som arbetar i en viss årsgrupp utan behörighet för att möta just den åldersgruppen, vilket även återspeglas i Skolverkets statistik. Detta tycker vi i FUB är bekymmersamt, eftersom elever i grund- och gymnasiesärskolan ska ha samma rätt till en utbildning som ges av behöriga lärare – precis som alla andra barn och elever.

.....

För Riksförbundet FUB

Harald Strand

Förbundsordförande

Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning, FUB